

Кудратова Умида Рахматовна,
ТДИУ таянч докторанти
e-mail:qudratovaumida132132@gmail.com

ЗАМОНАВИЙ КАДРЛАР ТАЙЁРЛАШДА – ДАВЛАТ СИЁСАТИ ВА ТАЪЛИМ ФАЛСАФАСИНИНГ АҲАМИЯТИ

THE IMPORTANCE OF STATE POLICY AND PHILOSOPHY OF EDUCATION IN THE PREPARATION OF MODERN PERSONNEL

ВАЖНОСТЬ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ И ФИЛОСОФИИ ОБРАЗОВАНИЯ В ПОДГОТОВКЕ СОВРЕМЕННЫХ КАДРОВ

Аннотация. Мамлакатда замонавий кадрларни тайёрлашда давлат томонидан олиб борилаётган оқилона сиёсий муҳит илм фан ривожини таъминлайди. Мақолада таълим фалсафасининг ушбу ёндошувлардан бири сифатида киритилиши таълим тизимидаги муаммоларни ҳал қилишда муносабатни тубдан ўзгартирадиган омил эканлиги таҳлил қилинади.

Таянч иборалар: таълим тизими, фан, концепция, малакали кадрлар, инновация, модернизация, таълим инқирози, таълим фалсафаси, инсон капитали, назарий тафаккур.

Abstract. A rational political environment, conducted by the state in training modern personnel in the country, ensures the development of science. The article notes that the introduction of the philosophy of education as one of the new approaches to this process is a factor that will fundamentally change the attitude towards solving problems in the education system.

Keywords: education system, science, concept, qualified personnel, innovation, modernization, educational crisis, philosophy of education, human capital, theoretical thinking.

Аннотация. Рациональная политическая среда, проводимая государством в подготовке современных кадров в стране обеспечивает развитие науки. В статье отмечается, что введение философии образования в качестве одного из новых подходов к этому процессу является фактором, который в коренным образом изменит отношение к решению проблем в системе образования.

Ключевые слова: система образования, наука, концепция, квалифицированные кадры, инновации, модернизация, образовательный кризис, философия образования, человеческий капитал, теоретическое мышление.

Давлат ва жамият ҳаётида рўй бераётган туб ўзгариш ва ислохотларнинг муваффақиятли амалга оширилиши, аввало, бозор иктисодиёти шароитида мустаҳкам билимга эга, Ўзбекистоннинг бугунги ташқи ва ички сиёсати йўналишларини тушунадиган, таҳлил эта оладиган ёш ва ташаббускор кадрларни тақозо этади. Мамлакатимизнинг

янги даврга кадам қўйган бугунги кунда замонавий ахборот технологиялари ва илм-фан ютуқларини пухта эгаллаган юқори малакали замонавий кадрларни тайёрлаш давлат сиёсати даражасида аҳамиятлидир.

Шу нуқтаи назардан мавзунинг долзарблиги шундаки, юқори малакали кадрлар тайёрлаш борасида олий таълим тизими олдида ўз ечимини кутаётган бир қатор долзарб муаммо ва камчиликлар, уларни ечиш учун олиб борилаётган оқилона сиёсат, ҳамда янгича қарашларга сабаб бўлаётган таълим фалсафасининг асосий жиҳатларини ўрганиш заруриятини юзага келтиради.

Муаммони ёритишда аввало мамлакатимизда таълим тизими ва илм-фан соҳасини ривожлантириш стратегиясини таъминловчи қонунлар ва фармонлар мазмунан таҳлил этилган, уларда илгари сурилган ғоялар изоҳланган. Шунингдек, Жон Дьюининг таълим фалсафага доир асарлари, М.Г.Заборская, Р.Д.Юлдашевлар томонидан тадқиқ этилган таълим фалсафасининг замонавий таълим ривожига аҳамияти ҳақидаги илмий-методологик ёндошувларидан фойдаланилган.

Муаммони ечишда фалсафий тафаккурнинг объективлик ва субъективлик, сабабият ва ўзаро алоқадорлик, нисбийлик ва мутлақлик, тизимли таҳлил, тарихийлик ва мантикийлик каби илмий усуллари таянибди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 30 октябрдаги ПФ 6097- сонли «Илм-фанни 2030 йилгача ривожлантириш Концепцияси» мамлакатимизда илм-фанни ва таълим тизимини ривожлантиришнинг янги босқичини белгиловчи дастур ҳисобланади. Бу концепция Республикада 2020 йил 23 сентябрда қабул қилинган ПҚ 637-сонли «Таълим тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг узвий давомидир. Бу қонун мамлакатимизда кадрлар соҳасидаги амалга оширилаётган ислохотларнинг мантикий давоми сифатида таълим тизими тараққиётида ўзига хос янги тенденцияларни, илмий-назарий парадигмаларни татбиқ этишга қаратилгандир.

Ўзбекистон Республикасида олий таълимни тизимли ислоҳ қилишнинг устувор йўналишларини белгилаш, мавжуд муаммолар юзасидан тегишли замонавий билим ва юксак маънавий-ахлоқий фазилатларга эга, мустақил фикрлайдиган юқори малакали кадрлар тайёрлаш жараёнини сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш, олий таълимни модернизация қилиш, илғор таълим технологияларига асосланган ҳолда ижтимоий соҳа ва иқтисодиёт тармоқларини ривожлантириш соҳасида изчил ислохотлар олиб бориш асосий вазифамиз ҳисобланади.

Сўнгги йиллардаги ислохотлар таълим тизимдаги қатор муаммолар ечимида муваффақиятли натижаларга эришишимизда муҳим аҳамиятга эга бўлмоқда. Чунки, мамлакатимизда инновацион фаолият, тадқиқот натижаларини амалиётга кенг жорий этиш, илмий ишланмаларни тижоратлаштириш, илмий-тадқиқот ишларига иқтидорли ёшларни жалб этиш натижадорлигига эришиш, таълим, фан ва ишлаб чиқаришнинг мустаҳкам интеграциясини таъминлашимиз зарурияти юзага келди.

Бугунги кунда таълим тизимидаги ислохотлар натижадорлиги таълим жараёнини қай даражада шакллантиришга, уни ривожлантириш учун қандай назарий-концептуал ғоялар ва илмий ишланмалардан фойдаланишимизга боғлиқдир. Чунки, глобал маданиятнинг ҳозирги босқичида – таълим инсониятнинг муҳим муаммоларидан бири ҳисобланади. XX аср ўрталаридан таълим фалсафаси мустақил йўналиш сифатида шаклланди. Таълим фалсафаси – таълимни инсон мақсади, қадриятлари, тараққиёт қонуниятлари ва вазифаларини ифодаси сифатида тадқиқ этади. Замонавий таълим шахсни

ривожланиши, ўзини-ўзи англаши ва ўзини-ўзи ифода қилиш омили сифатида намоён бўлмоқда.

Умуман олганда, таълим фалсафаси нима сабабдан юзага келди? Бу фалсафанинг бизга нима кераги бор? деган савол юзага келиши мумкин. У таълим инқирозига, таълим ҳақидаги анъанавий илмий шаклда фикрлаш инқирози ва интеллектуал таълимотига, педагогик парадигмалар асосининг емирилишига жавоб сифатида юзага келди.

XIX аср охири – XX аср биринчи ярмида ижод қилган Америкалик файласуф, психолог, методист Жон Дьюи таълим фалсафаси йўналишига асос солади. У дунё миқёсида таълим тизими соҳасидаги улкан ислохотларни амалга оширди. Чунки илмий-техник тараққиёт ва жамият ривожига таълим тизими соҳасида улкан ўзгаришларни талаб қилиши натижасида, унинг ҳаёт синовларидан ўтган амалий тавсиялари барча мамлакатларга кириб борди. Мутафаккирнинг «Демократия ва таълим», «Тажриба ва таълим», «Фан ва таълим асослари», «Мактаб ва жамият», «Бола ва фан ривожига» каби асарларида таълим жараёни ва унинг турли хил имкониятларини, турли тушунча ва тасаввурлар тизимини шакллантирди[6]. Жон Дьюи анъанавий таълим тизимини кескин танқид қилади, ҳамда альтернатив таълим тизимларини шакллантириш учун унинг асосий тамойилларини таҳлил қилади. У замонавий таълимни шакллантирди, ҳамда унинг иштирокчиларига нисбатан янгича ёндошувни дунё мамлакатлари бўйлаб тарғиб қилди.

Мамлакатимиз таълим тизимида юзага келган муаммоларни бевосита таълим инқирози натижаси, деб баҳолаш мумкин. Шу сабабдан, таълим фалсафаси – педагогик таълим асосларининг чегараларини, ҳаётнинг маданий универсумида таълимнинг моҳияти ва ўрнини, инсонни тушуниш ва ўқимишлилик идеалини, педагогик фаолиятнинг ўзига хос жиҳатларини ва моҳиятини муҳокама қилади. Унинг иккита асосий вазифаси бўлиб, биринчидан, таълимнинг шахс ҳаётидаги ўрни ва ролини, иккинчидан, таълимнинг жамият ҳаётидаги ўрни ва ролини аниқлаштиради.

Шунингдек, дунёда илм-фан ютуқларидан эзгу мақсадларда фойдаланиш зарурияти таълим фалсафасини изчил равишда ривожлантириш эҳтиёжини ҳам юзага келтирди. У таълим жараёнини инсон фаолиятининг инновацион қисмига айлантиришнинг замонавий, назарий-концептуал асосларини ишлаб чиқишни ва ҳаётга татбиқ этишни талаб қилади.

Бугунги кунда замон талабларидан келиб чиққан ҳолда таълим принциплари янги «Таълим тўғрисидаги қонун»да такомиллаштирилди. Жумладан, таълим соҳасида камситишларга йўл қўйилмаслиги; уни танлаш эркинлиги; таълимни олишга нисбатан тенг имкониятларнинг жорий этилганлиги; таълимда умуминсоний ва миллий қадриятларнинг сингдирилганлиги; унинг узлуксизлиги ва изчиллиги каби принциплар амалда қўлланиб келинган бўлсада, шунинг билан бир каторда инновацион ёндошувларни ҳам кўришимиз мумкин. Шунингдек, олти ёшдан етти ёшгача бўлган болаларни бир йил давомида умумий ўрта таълимга тайёрлашнинг мажбурийлиги; инсоннинг бутун ҳаёти давомида таълим олиши; жамиятда педагогларни ижтимоий ҳимоя қилишнинг кафолатланганлиги; билимлилик, қобилиятлилик ва истеъдоднинг рағбатлантирилиши каби принциплар киритилди [2].

Албатта, бундай ёндашувлар замонавий таълимнинг ўзига хос жиҳатларининг татбиқ этилишини ҳам талаб этади. Инсон имкониятлари доирасида бугунги глобаллашув барча чегараларни очилишига сабаб бўлмоқда. Таълим соҳасида ёш чегараларининг олиб ташланиши, бевосита инсоннинг нафақат рухий-интеллектуал салоҳияти билан, балки

жамият талаб эҳтиёжлари доирасидан келиб чиққан ҳолда заруриятга айланмоқда. Чунки, илмий-техник тараққиёт янгидан-янги фаолият соҳаларини юзага келтириши билан бирга, инсон шахсининг ҳам ўз-ўзига нисбатан муносабатини ҳам тубдан ўзгартирди. Ёшлик ва қарилик чегаралари нафақат ривожланган мамлакатларда, шунингдек диёримизда ҳам расман ўзгартирилмоқда. Бунга сабаб, инсоннинг интеллектуал, руҳий ва жисмоний имкониятлари унинг умрини узайишига сабаб бўлаётганида. Бугунги кунда илм-фан ривожини жамият тараққиётини янги босқичга олиб чиқмоқда, инсонларнинг яшаш шароитлари яхшиланмоқда, саломатлиги давлат ва жамият назоратида. Энг муҳим жиҳат шундаки, ахборотлашган жамиятда инсон капитали, яъни интеллектуал ривожланиш барча бойликларнинг негизи сифатида қаралмоқда.

Шу сабабдан, пандемия натижаси ва замон талабига кўра таълимнинг янги турлари масофавий таълим; дуал таълим; оилада таълим олиш ва мустақил таълим олиш; катта ёшдагиларни ўқитиш ва уларга таълим бериш; инклюзив таълим; экстернат тартибдаги таълим каби ноанъанавий таълим турлари жорий этилди [2]. Бу жараён таълим тизимидаги туб ислохотларни изчил амалга оширишни талаб этади, ҳамда илмий-педагогик потенциални янада ривожлантириш механизмларига асосланади.

Шунингдек, таълим соҳасидаги экспериментал ва инновацион фаолият таълимни модернизация қилиш мақсадида амалга оширилади. Янги таълим технологиялари ва ресурсларини ишлаб чиқишга, уларни синовдан ўтказишга ҳамда таълим жараёнига жорий этишга қаратилади.

Мамлакатимизнинг илм-фан сектори 100 дан ортиқ академик ва тармоқ илмий муассасаларидан иборат бўлиб, ҳозирги кунда 65 та илмий-тадқиқот институти, 31 та илмий марказ (шундан 14 та ихтисослаштирилган илмий-амалий марказ) ва 8 та бошқа турдаги илмий ташкилот фаолият кўрсатмоқда. Бундан ташқари, олий таълим муассасалари ва уларнинг филиалларида ҳам илмий-тадқиқот ишлари амалга оширилмоқда [1].

Ўзбекистонни 2030 йилга қадар глобал инновацион индекс рейтингда дунёнинг 50 та етакчи давлатлари қаторига киритиш бўйича улкан мақсадга эришишда инсон капиталини ривожлантиришга қаратилган стратегик режа эълон қилинди. Мазкур мақсад илм-фан соҳасини замонавий иқтисодиёт талабларига мослаштиришдан иборат бўлиб, ўз навбатида, илм-фандаги тегишли ҳуқуқий база билан тартибга солинадиган туб таркибий, ташкилий, молиявий ҳамда кадрлар ва инфратузилмага оид ислохот ўзгаришларни амалга оширишга қаратилган.

Сўнгги йилларда илм-фан соҳасини устувор ривожлантириш ва давлат томонидан қўллаб-қувватлашга қаратилган 20 дан зиёд норматив-ҳуқуқий ҳужжат қабул қилиниб, улар узлуксизлик, очиқлик, шаффофлик ва рақобат тамойилларига асосланган.

Бугунги кунда нафақат педагогик антропологиянинг, шунингдек таълим фалсафасининг ҳам XX асрдаги асосий эътибори шахс тушунчасига қаратилгандир. Шахс таълим жараёнининг маркази сифатида тан олинади, чунки, таълим «шахсга йўналтирилган»лиги, «шахснинг ҳар томонлама ривожланишини таъминлаши», «шахсни фаоллаштириши» ва бошқа талабларни амалга ошириш имконини беради.

Инсон борлигини – очиқлик, эркинлик, мулоқотлилиқ каби сифатлари орқали изоҳласакда, аммо булар унинг моҳиятини, инсон ҳаёти муаммоларининг мазмунини ва шахснинг ўзига хослиги каби муаммоларнинг ечимини бермаганлиги учун улар доимо очиқ қолади. Бу муаммолар илм-фан орқали, махсус илмий муҳитда, шунингдек таълим жараёнида ўрганилади ва ечилади.

XX асрнинг ўрталарида замонавий таълим инқирози мутассил характерда эканлиги англанди. Бу инқирознинг учта асосий жиҳати мавжуд бўлиб, булар 1) маданий-дунёқарашлилиқ; 2) ижтимоийлиқ; 3) экзистенциаллиқка асосланади. Таълим инқирозининг дунёқарашлилиқ жиҳати – таълимнинг ғоявий ва меъёрий-қадриятли йўналишининг мавҳумлигида; ижтимоийлиқ жиҳати – таълим институтининг кўплаб дисфункцияларида; экзистенциаллиқ жиҳати эса – таълим олиш сабаблари ҳақидаги саволларга ва шахснинг ўзига хослиги муаммосини ечиш имкониятини таъминлай олмаганлигида намоён бўлади [7].

Демак, таълим инқирози республикамизда ҳам илм-фанни ривожлантиришга нисбатан эътиборнинг сусайишида, илм-фан намоёндаларининг кадрсизланишида яққол намоён бўлди. Натижада, соҳани тубдан ислоҳ қилиш, кескин чораларни қўллаш, халқаро тажриба ва экспертларни соҳани ривожлантириш учун жалб қилиш зарурияти юзага келди.

Умуман олганда, таълим фалсафаси мазкур муаммо моҳиятини тўғри англашга ва унга нисбатан ечим топиш имконини беради. Унинг қуйидаги қонунларини амалга оширишимиз зарур. Жумладан:

- ▶ **биринчидан**, жамиятда таълим ва манфаатларнинг ўзаро алоқадорлиги, таълимнинг жамият манфаатларига мос келиши манфаатнинг таълим йўналишини белгилаши кузатилмоқда;
- ▶ **иккинчидан**, таълим жараёнида объект ва субъектнинг диалектик бирлиги, бунда объектнинг субъект мазмунини белгилаши, субъектнинг эса объект структурасини (моҳиятини) ўзгартиришига олиб келади. Таълим объекти – ўқитувчи, таълим субъекти – талабанинг фаолиятини таъминласада, аммо, талабанинг талаб ва эҳтиёжлари доирасида ўқитувчи шахсининг замонавий моҳияти тубдан ўзгариб бормоқда;
- ▶ **учинчидан**, таълим берувчи ва таълим олувчининг ўзаро алоқадорлиги, бунда таълим берувчи таъсирининг таълим олувчининг имконияти ва характерига мос келиши ҳам талаб этилмоқда;
- ▶ **тўртинчидан**, таълим жараёнида таълим бериш ва таълим олишнинг узвий бирлиги, унинг иштирокчилари фаолиятини моделлаштириш заруриятини юзага келтирди;
- ▶ **бешинчидан**, таълим ва тарбиянинг диалектик бирлиги таълимнинг тарбия жараёнини илмийлаштиришни, тарбиянинг таълимий жараёнини эса инсонийлаштириб боришни талаб қилмоқда [5.13]. Бу қонунларнинг амалга оширилиши ўз навбатида етук, малакали кадрларни тайёрлаш имкониятини оширади.

Малакали кадрларни тайёрлаш соҳасидаги жадал ислохотлар кейинги йилларда устувор вазифалардан бири ҳамда иқтисодий-ижтимоий ислохотларнинг муҳим қисми бўлиб қолмоқда. Мамлакатимиз Президентининг 2018 йилнинг 28 декабрида Ўзбекистон Республикаси Парламентига йўллаган мурожаатномасида кадрлар тайёрлаш кўламини кенгайтириш ҳамда ягона кадрлар сиёсатини шакллантириш зарурлиги таъкидланади. Жумладан, мазкур мурожаатномада кадрлар соҳасидаги ислохотларга боғлиқ қуйидаги масалалар келтирилади:

- ▶ олий таълим муассасаларида илмий салоҳиятни янада ошириш, илмий ва илмий-педагог кадрлар тайёрлаш кўламини кенгайтириш;

- ▶ давлат бошқарувида самарадорликни ошириш мақсадида давлат хизматида малакали мутахассисларни жалб этишга қаратилган ягона кадрлар сиёсатини шакллантириш зарурлиги қайд этилади [3].

Шунингдек, кадрлар тайёрлаш сиёсатида туб бурилиш нуктаси сифатида замонавий илм-фан ривожланиши, юқори малакали кадрларни тайёрлашнинг тизимли механизми, бир қатор илғор халқаро тажрибалардан келиб чиқиб, 2019 йилнинг 8 октябрида мамлакатимиз таълим тизимини келгуси ўн йилликда ривожлантиришнинг йўл харитаси – Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш. Мирзиёевнинг «Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш Концепцияси»ни тасдиқлаш тўғрисидаги №ПФ-5849-сонли Фармони имзоланди. Кадрлар соҳасидаги мазкур давлат аҳамиятига эга бўлган ҳужжатда кадрларга оид бир қатор долзарб масалалар устувор вазифалар сифатида қайд қилинган, жумладан,

- ▶ олий таълим мазмунини сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш, ижтимоий соҳа ва иқтисодиёт тармоқларининг барқарор ривожланишига муносиб ҳисса қўшадиган, меҳнат бозорида ўз ўрнини топа оладиган юқори малакали кадрлар тайёрлаш тизимини йўлга қўйиш;
- ▶ олий таълим тизимида кадрлар тайёрлаш, қайта тайёрлаш, малакасини ошириш ва педагогларнинг илмий-инновацион фаолиятини ривожлантириш;
- ▶ илғор хорижий тажрибалар асосида олий таълим муассасаларига юқори малакали педагог кадрларни мақсадли тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш тизимини такомиллаштириб бориш;
- ▶ фундаментал, амалий ва инновацион илмий тадқиқотларни ривожлантириш, мавжуд илмий мактабларни сақлаб қолиш ва янгиларини яратиш, уларнинг кадрлар салоҳиятини мустаҳкамлаш, бунда иқтидорли ёшларнинг илм-фанга кенг жалб этилишини рағбатлантириш;
- ▶ мамлакатни модернизация қилиш, ижтимоий-иқтисодий жиҳатдан барқарор ривожлантириш учун юқори малакали кадрлар тайёрлаш сифатини ошириш, инсон капиталини меҳнат бозори талаблари асосида ривожлантириш;
- ▶ олий таълим билан қамров даражасини ошириш, халқаро стандартлар асосида юқори малакали, креатив ва тизимли фикрлайдиган, мустақил қарор қабул қила оладиган кадрлар тайёрлаш, уларнинг интеллектуал қобилиятларини намоён этиши ва маънавий баркамол шахс сифатида шаклланиши учун зарур шарт-шароит яратиш каби вазифалар белгиланди [4].

Юқоридаги вазифаларни амалга оширишда таълимнинг давлат ва жамият томонидан юритилаётган ғоявий-мафкуравий сиёсатга; таълимнинг фан ва техника тараққиётига, мутахассисга қуйилаётган талабларга; унда таълим олувчи ва таълим берувчи ўртасида ўрнатилган ахлоқий-маънавий, руҳий муносабатларга; таълим берувчи, устоз-педагогнинг билими, касбий маҳорати, қизиқиши ва манфаатларига боғлиқлигида акс этади. Буларнинг барчаси инсон капиталига нисбатан муносабатни ўзгартиради. «Илм-фанни 2030 йилгача ривожлантириш Концепцияси»да белгиланган илм-фанни ривожлантиришнинг устувор йўналишлари қуйидагиларга қаратилгандир:

- ▶ **биринчиси**, илм-фан соҳасида бошқарув тизимини такомиллаштириш;
- ▶ **иккинчиси**, илм-фан ва илмий фаолиятни молиялаштириш тизимини такомиллаштириш ҳамда молиялаштириш манбаларини диверсификациялаш;

- ▶ **учинчиси**, юкори малакали илмий ва муҳандис кадрлар тайёрлаш ҳамда уларни илмий фаолиятга йўналтириш;
- ▶ **тўртинчиси**, илм-фанни ривожлантиришнинг замонавий инфратузилмасини яратиш;
- ▶ **бешинчиси**, илм-фан тараққиётига кўмаклашадиган замонавий ахборот муҳитини шакллантириш [1].

Умуман олганимизда, мамлакатимизда илм-фан тараққиётини таъминлаш учун қулай қонуний-назарий асослар яратилмоқда. Шунингдек, инсон капиталига эҳтиёжнинг ошиши илм-фанда назарий тафаккур тарзининг янгиланишини ҳам тақозо этади. Назарий тафаккур тарзининг янгиланиши нафақат умумий маънавий муҳитнинг, балки ҳар бир жамият аъзосининг ижтимоий қиёфаси, руҳий дунёси, мақсад ва эҳтиёжларининг ўзгариши ҳисобланади.

Республикаимизда илм-фан тараққиётига эътиборнинг сусайиши, соҳанинг оқсаши оқибатида аҳоли сонига нисбатан олимлар сонининг камлигига олиб келди. Ҳозирда бир миллион аҳоли сонига ўртача 950 нафар илмий ходим тўғри келмоқда. Ёшларни илм-фанга жалб этиш ишларининг сушт ташкил этилганлиги, фан ва таълим тизими ўртасида интеграция даражаси паст бўлганлиги, олимлар меҳнатининг моддий, ижтимоий ва маънавий жиҳатдан етарли даражада қўллаб-қувватланмаганлиги бунинг асосий сабабларидан. Бу муаммо ечимини ёшларнинг илмий тадқиқотчилик кўникмаларини ривожлантириш орқали, уларнинг назарий тафаккурини янгилаш, ўқимишлилик идеалига нисбатан ёшларда ишонч руҳини шакллантириш орқали амалга ошириш мумкин.

Концепцияда илм-фан тараққиёти нафақат ташкилий ишларни, балки устоз ва шогирдларнинг илмий потенциалига нисбатан имкониятларнинг кенг миқёсда амалга оширилишини ҳам назарда тутди. Жумладан, тадқиқотчилар ва олимлар учун профессионал тренинглар ташкил этилади;

илмий даражали кадрлар тайёрлаш тизимини такомиллаштириш ва жаҳон андозаларига мослаштириш чоралари кўрилади. Бунда етакчи илмий ташкилотлар ва университетларга мустақил илмий даражалар бериш ваколатлари кенгайтириб борилади, диссертация ҳимояси ва аттестация ўтказиш амалиёти тубдан ислоҳ қилинади; олий таълим муассасаларида бакалаврият ва магистратурада таҳсил олаётган талабаларга илмий фаолият олиб бориш учун зарур шарт-шароитлар ва рағбатлантириш механизмлари яратилади. Натижада ўқишни битирган ва илмий фаолиятини давом эттиришни билдирган магистрларнинг сони кўпаяди; докторантлар билан ишлаш, улар томонидан олиб борилаётган ишларни назорат (мониторинг) қилиш, ҳимояга ўз вақтида чиқишини таъминлаш механизмлари янада такомиллаштирилади.

ТАДҚИҚОТ НАТИЖАЛАРИ ВА ХУЛОСАЛАР

2021 йилда илм-фанни ривожлантириш концепцияси доирасида Инновацион ривожланиш ва новаторлик ғояларини қўллаб-қувватлаш жамғармасига давлат бюджетидан 100 миллиард сўм ажратилиши белгиланди. Бу давлат томонидан илм-фан соҳаси вакилларида янги кашфиётлар учун кенг имкониятларни беради. Натижада, олимларимизнинг меҳнати муносиб тақдирланар экан, бу бевосита уларнинг илм-фан тараққиётига қўшган улкан ҳиссалари бўлиб қўшилади. Улар замонавий илмий кадрларнинг янги қагортаси сифатида фаолият юритадилар.

Демак, замонавий кадрларни тайёрлаш учун давлат сиёсати бевосита меъёрий-хукукий асосларни ишлаб ва уни амалиётга жорий этишни таъминласа, таълим фалсафаси эса илм-фан ютуқларидан эзгу мақсадларда фойдаланишда, таълим жараёнини инсон фаолиятининг инновацион қисмига айлантиришда, унинг назарий-концептуал асосларини ишлаб чиқиш ва ҳаётга татбиқ этишда муҳим аҳамиятга эгадир.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. ЎзРПнинг 2020 йил 30 октябрдаги ПФ-№6097-сонли «Илм-фанни 2030 йилгача ривожлантириш Концепцияси», «Халқ сўзи», 2020 йил 1 октябрь.
2. ЎзРПнинг 2020 йил 23 сентябрдаги ПК-№637-сонли «Таълим тўғрисидаги Қонуни», «Халқ сўзи», 2020 йил 24 сентябрь.
3. ЎзРПнинг 2018 йил 28 декабрдаги Ўзбекистон Республикаси Парламентига Мурожаатномаси, «Халқ сўзи», 2018 йил 29 декабрь.
4. ЎзРПнинг 2019 йил 8 октябрдаги ПФ-5849-сонли «Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш Концепцияси»ни тасдиқлаш тўғрисидаги, «Халқ сўзи», 2018 йил 29 декабрь.
5. Юлдашев Р.Д. Таълим фалсафаси – таълим жараёнини ривожлантиришнинг назарий концептуал асоси. ф.ф.доктор илмий даражаси учун автореферат, 2019.
6. Дьюи Джон. Демократия и образование: Пер.англ. – М.: «Педагогика-Пресс», 2000. 384 с.

Курбанов Алишер Бобокулович,
доцент кафедры инновационной экономики
Каршинского инженерно-экономического института

Алимова Муниса Юлчиевна,
старший преподаватель кафедры инновационной экономики
Каршинского инженерно-экономического института
e-mail: qurbonov7721@mail.ru

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ПЛОДООВОЩНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF FRUIT AND VEGETABLE ENTERPRISES

МЕВА-САБЗАВОТ КОРХОНАЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ

Аннотация. Мақолада мева-сабзавотчилик соҳасининг ривожланган ва ривожланаётган мамлакатлардаги аҳамияти асосланган. Ушбу соҳада илмий-тадқиқот олиб бoган олимларнинг фикри таҳлил этилган. Мева-сабзавотчилик маҳсулотлари етиштирувчи ва етказиб берувчи кохоналарнинг бозор муносабатларига мос ҳаракат қиладиган шакллари таклиф этилган. Мева-сабзавотчилик маҳсулотларининг экспорт имкониятлари таҳлил этилиб, хулосалар келтирилган.

Таянч иборалар: экспорт, импорт, кластер, кооперация, уй хўжаликлари, агро-фирма, агросаноат, агропарк.

Аннотация. Статья основана на важности плодoоvощной отрасли в развитых и развивающихся странах. Анализируются мнения ученых, ведущих исследования в этой области. Предложены формы предприятий плодoоvощеводства и снабжения, работающих в соответствии с рыночными отношениями. Проанализирован экспортный потенциал плодoоvощной продукции и сделаны выводы.

Ключевые слова: экспорт, импорт, кластер, кооперация, домохозяйства, агро-бизнес, агропромышленный комплекс, агропарк.

Abstract. The article is based on the importance of the fruit and vegetable industry in developed and developing countries. The opinions of scientists conducting research in this field are analyzed. Forms of fruit and vegetable growing and supplying enterprises operating in accordance with market relations have been proposed. The export potential of fruit and vegetable products is analyzed and conclusions are drawn.

Keywords: export, import, cluster, cooperation, households, agro firms, agro-industry, agro park.

В развитые странах 5–6% населения, а в большинстве развивающихся стран 60–70% заняты в сельском хозяйстве. В развивающихся странах сельское хозяйство намного важнее, чем в странах-лидерах. Доля сельского хозяйства в ВВП развитых стран составляет 4–5%, развивающихся стран – 20–25%. Здесь производство связано не с объемом производства, а с притоком в обрабатывающую промышленность и сектор услуг, а также с занятостью населения в этих секторах. Однако для решения